

Liudmila Haengi, Tatyana Kozintseva. The concept of fashion: a socio-philosophical analysis.

The article carried the logical-epistemological and comparative-dialectical analysis of the concept of fashion in the socio-cultural context. Fashion is seen as a natural form of visualization potentialities of society as a whole and the individual in particular. The article made an analysis of the evolution of fashion definitions to identify the mode of determination of the phenomenon of social and cultural context. The authors explore the correlation of fashion through the concept of “beautiful”, “style”, “trend”, “brand”. Reveals dialectic unique and universal fashion component in the socio-cultural context.

Keywords: *information age, network society, fashion, style, trendy space.*

УДК 72.01(03)

Павло ХРАПКО

ПРОБЛЕМА ЗНАЧЕННЯ В СЕМІОТИЦІ ПРОСТОРУ Л. ЧЕРТОВА

Дану роботу присвячено осмисленню проблеми значення архітектонічного коду семіотики простору російського науковця Л. Чертова. Дослідження здійснюється шляхом компаративного аналізу з семіотикою архітектури У. Еко. Головну увагу приділено особливостям знакових засобів семіотики простору, природі амбівалентного взаємозв'язку означаючого та означуваного, важливості субстанціональної складової знакових носіїв та характеру їх рецепції.

Ключові слова: *означаюче, означуване, знак, код, семіотика простору, семіотика архітектури, семантика, синтактика.*

Постановка проблеми. Відомо, що проблема значення до цих пір залишається однією з найважливіших в різноманітних варіантах сучасної аналітичної філософії, герменевтиці, семіотиці та філософії постмодернізму. Особливо актуальна вона стосовно тих знаків та знакових систем комунікативна функція яких є неочевидною та латентною. Одним з найхарактерніших прикладів такої системи є архітектура.

Розуміння саме архітектури як знакової системи обумовлене, перше, тим, що вона не є просто системою стимулів, які викликають певні психофізіологічні реакції, а є існує як набір культурно обумовлених правил. Інший аргумент має відношення до характеру семіотики як науки. Остання “вивчає всі феномени культури, так ніби вони є системами знаків” [14, с. 203].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не дивлячись на відносно нетривалий період існування цього відгалуження сучасної семіотики (активні дослідження простору та архітектури як знакових

систем розпочалися в другій половині 70-их рр. ХХ ст.) можна впевнено стверджувати, що на сьогодні вже є ціла низка досить плідних підходів та концепцій. В першу чергу, це роботи таких західних дослідників як М. Крампен [15], Д. Прешиози [16], Ч. Дженкс [1], У. Еко [14]. Певна традиція в розробці семіотичних підходів такого типу існує і в радянській та російській теорії архітектури: В. Маркузон [3; 4], Г. Ревзін [7], Є. Росінська [8], Ю. Сомов [9]. Серед українських науковців виокремимо роботи Л. Стародубцевої [11], С. Шліпченко [13], Г. Осиченко [6], С. Лінди [2].

Мета статті. Один із найбільш розроблених проектів це – семіотика простору російського дослідника Леоніда Чертова. Важливими складовими проекту є: розробка кодових механізмів семіотики простору, дослідження різниці між просторовим та часовим семіозисом, природа просторових текстів та епістемологічне підґрунтя самої можливості існування такого розділу семіотики.

Сам процес семіотизації простору, який визначається автором як “організація простору в тексті, осмислення і структурування у відповідності з певними культурними нормами” [12, с. 79], стає можливим завдяки наявності певних знакових систем. Важливою ознакою такої системи є семантичний вимір, в якому за участі синтактичного та прагматичного, відбувається процес формування значення. Саме він і буде, переважно, предметом розгляду даної роботи.

Виклад основного матеріалу. З метою кращого вивчення заявленої проблеми, наше дослідження ми проведемо шляхом порівняння поглядів Л. Чертова та деяких положень семіотики архітектури У. Еко. Можливість такого порівняння видається нам доречною з двох причин. Насамперед тому, що під архітектурою італійський семіотик має на увазі “архітектуру у власному розумінні слова, дизайн та містобудування” [14, с. 203], тобто розуміє її досить широко. Другий важливий момент – визнання Л. Чертовим семіотики архітектури як “найбільш розробленого розділу семіотики простору” [12, с. 34], іншими словами, як складової частини загальної семіотики простору, що, в свою чергу, дає можливість розуміти коди семіотики простору і як коди семіотики архітектури.

За Л. Чертовим семіотизація простору відбувається на основі трьох кодів: архітектонічного, предметно-функціонального та соціально-символічного.

Архітектонічний код це: “Комплекс візуально сприйнятих ознак тих сил, які впливають на утворення, зберігання або зміну видимих просторових форм” [12, с. 80].

Планом вираження є видимі ознаки просторових об'єктів (величина, форма, орієнтація по відношенні до вертикальних та горизонтальних осей, взаємне розміщення в просторі (далі, ближче, зліва, справа, центр, периферія і т.д.) та “пусті” або незаповнені об'єми між формами та масами.

План змісту складають “моторні образи діючих в просторі сил” [12, с. 80]. Таким чином, просторова форма розуміється при посередництві уявлень про силові поля, які діють в її межах. За думкою семіотика вигляд просторової форми “вказує нам на дію реальних або мнимих сил” [12, с. 80]. Те як виглядає форма говорить нам про взаємодію цих сил, домінування одних над одними, рівновагу. Наприклад, випукла форма кулі створює відчуття домінування внутрішніх сил над зовнішніми, увігнута форма вказує на те, що зовнішні сили здолали внутрішній супротив. Плaskі грані куба виглядають як результат досягнутої рівноваги між внутрішніми та зовнішніми силами. “Пусті” об'єми (відкриті чи закриті) також являють собою поле дії різноспрямованих сил – притягування, відштовхування. Як приклад, можна пригадати довгий, витягнутий коридор, який створює відчуття стисненості і, якби, виштовхує людину до виходу. Кругла ж площа, навпаки, виокремлює в собі певний стабільний центр, що володіє “силою тяжіння”.

Наступний, предметно-функціональний, код “повністю обумовлений культурними нормами, які і визначають зовнішній вигляд значимої форми її динамічне значення та зв'язок між ними” [12, с. 83].

Основними одиницями плану вираження тут є візуальні предметні форми, які пройшли культурний відбір та вкоренилися в колективній свідомості у вигляді стійких уявлень.

Значення предметної форми виражається її функцією, тією функцією, яку вона виконує в суспільстві. “Як і видима форма предмета, спосіб його використання фіксується в колективній свідомості в якості загальноновизнаної норми, яка закріплюється в свідомості індивідів, що засвоїли її у вигляді схеми предметної дії або окремих операцій” [12, с. 84.].

Предметно-функціональний код регламентує також і розуміння просторових зон, які мають фіксоване функціональне призначення (бібліотека, спортзал і т.д.).

На противагу першим двом соціально-символічний код з'являється тоді, “коли просторові форми речей та архітектурних споруд, а також їхнє розміщення в просторі вказують на соціальний статус того хто ними володіє, на його приналежність до тих чи інших

соціальних груп, статі, віку, професії, нації, соціальному прошарку, релігії і т.д.” [12, с. 85].

Носіями значень такого коду можуть бути предметні форми речей різного роду: одягу, прикрас, меблі, транспортних засобів і т.д.

Елементами плану вираження в цьому коді є в загальному їхні не функціональні ознаки: особливості пропорцій, розміри, матеріал, колір і т. д. Також це можуть бути і вільні участки простору та місця.

План змісту це соціальні властивості та індивіди або ж соціальні групи, які володіють цими соціальними властивостями. Можливим є також варіант поєднання значимих форм зі значимими місцями та просторами.

Підводячи своєрідний підсумок Л. Чертов відзначає, що якщо архітектонічний код задає норми реакцій суб'єкта на відношення між об'єктами, а предметно-функціональний код виражає функції предметів в суб'єктно-об'єктних відношеннях, то соціально-символічний код регламентує опосередкування внутрішньосуб'єктних зв'язків.

У. Еко, розробляючи фундаментальні принципи семіотики архітектури, найбільшу увагу зосередив на проблемах знаку та коду.

На думку італійського семіотика, важливою специфічною рисою архітектурного знака є відсутність у нього референта, або об'єкта зовнішньої дійсності, на який би він вказував. Якщо проінтерпретувати цю ситуацію за допомогою термінів відомого “семантичного трикутника Огдена та Річардса”, то можна сказати, що знак в архітектурі має лише символ (знаковий засіб) та референцію (значення). Саме тому, більш прийнятною тут є розуміння структури знаку запропоноване Ф. де. Сосюрором, згідно з яким він поділяється на означаюче та означуване.

Характерною рисою референції/означуваного такого знаку є повне злиття з функцією, яку виконує той чи інший архітектурний об'єкт/означаюче. Як каже про це сам семіотик: “Наш підхід до семіології дозволяє побачити в архітектурному знаку *означаюче, означуваним якого є його власне функціональне призначення*” [14, с. 211]. Так, будівля заводу чи фабрики позначає певні виробничі процеси, які тут здійснюються, школа – навчання дітей, а церква певні спільні культові дії.

В свою чергу, під знаком-носієм в архітектурі розуміються різноманітні архітектурні об'єкти (різноманітні будівлі, споруди, елементи дизайну, інтер'єру та екстер'єру). Зв'язок, що існує між знаком та референцією є звісно ж конвенційним та культурно набутиим.

Функціональна референція/означуване, або іншими словами денотат, повністю не вичерпує проблеми значення архітектурного знаку,

оскільки останній може мати велику кількість додаткових, або конотативних, значень. Так церковна будівля виражає конотації “духовності”, “піднесення”, університет “науки”, “освіченості”, завод “промислово потужність” і т.д.

І денотація і конотація (або первинна та вторинна функції відповідно) є надзвичайно важливими і не варто визначати яка ж з них є більш а яка менш. Як показує історія, обидва варіанти значення можуть перебувати один з одним в достатньо складних відношеннях. Так, первинна функція може втратити зміст, а вторинна зберегти або навпаки. Можливі варіанти переходу первинної функції у вторинну, повна втрата первинних та вторинних функцій та їхня заміна певними субкодами і т.д. [14, с. 221–222].

У якості знакових систем в архітектурі У Еко виокремлює синтаксичні та семантичні коди.

Як приклад синтаксичного коду, дослідник приводить код техніки будівництва. Певними одиницями/складовими тут можуть вважатися такі елементи архітектурної форми як: балки, стелі, перекриття, консолі, арки, пілястри і т. д. Важливо те, що самі ці елементи не володіють значенням і є конструктивним матеріалом для його побудови.

На противагу, семантичні коди є більш різноманітнішими і поділяються на “а) артикуляцію архітектурних *елементів* та б) артикуляцію за *типом* споруди” [14, с. 233]. В свою чергу, перша група розбивається на три підгрупи послідовно переходячи від елементів, які означають первинні функції (дах, балкон, вікно) до елементів конотуючих вторинні функції (метопа, фронтон, колонна) та елементів “ідеології проживання” (У. Еко) (салон, вітальня, столова). В другій групі автор поділяє всі будівлі за соціальним (дача, школа, замок, вокзал) та просторовим (лабіринт, храм на круглій основі, з основою у вигляді грецького хреста і т.д.) критеріями [14, с. 233].

Якщо провести співставлення позицій двох семіотиків, то маємо наступне. Найбільший перетин існує між, з однієї сторони, денотативним значенням і предметно-функціональним кодом, а з іншої, між конотативним значенням і соціально-символічним кодом. Незважаючи на те, що У. Еко говорить про варіанти значення знаку, а Л. Чертов коду, сама природа значення є однаковою. Особливо це стосується порівняння означуваного денотативного знаку та предметно-функціонального коду. Як у першому так і в другому варіанті значенням є функція яку виконує той чи інший об’єкт чи предмет в культурі. Не така однозначна ситуація стосовно порівняння конотативного означуваного та соціально-символічного коду. У російського семіотика соціально-символічний код має досить вузьке розуміння (виражен-

ня соціального статусу), а в У. Еко конотація може виражати соціальне, релігійне, філософське, естетичне та суто індивідуальне смислове навантаження.

Обидва дослідники торкаються також питання співвідношення між кодами. Про те, якщо у італійського семіотика, як ми вже відзначали вище, існують доволі складні відношення взаємозаміни, витіснення одних значень іншими і т.д., то Л. Чертов вважає що коди “не конкурують та не дублюють один одного, використовуються разом як більш менш широкий комплекс засобів формування та осмислення простору, який з їхньою допомогою семіотизується” [12, с. 86].

Не дивлячись на те, що російський семіотик не звертається до питань пов'язаних з моделлю знака, проблеми значення чи денотата такого роду проблеми імпліцитно присутні в його концепції і, в першу чергу, в розумінні природи архітектонічного коду.

Потрібно зауважити, що архітектонічний код за своєю природою суттєво відрізняється від усіх інших. Навіть поверхове та формальне співставлення зі знаковими архітектурними системами У. Еко демонструє нам що цей код, за рахунок більш синтетичного характеру може включати в себе інші коди. Так, наприклад, це можуть бути синтаксичні і семантичні коди запропоновані італійським семіотиком. Важливе місце в цьому коді займають не стільки елементи/означаючі скільки відношення між ними, які впливають на процес формування значення. Саме семантичний вимір архітектонічного коду, особливості взаємозв'язку означаючого та означуваного і викликають, на нашу думку, найбільше запитань.

Як ми вже знаємо, знаковими носіями найглибшого коду семіотики простору є різноманітність величин. Форм, “пустих об'ємів” та той зв'язок, що виникає між ними. В свою чергу, їхнє означуване це – відношення між уявними або реальними силовими полями.

Проте така позиція викликає декілька запитань. Для початку, стосовно характеру взаємозв'язку означуваного та означаючого. Якщо в предметно-функціональному та соціально-символічному він є конвенційним, культурно обумовленим, то яким він є в архітектонічному? Дещо краще зрозуміти цю проблему допомагає думка науковця про те, що “архітектонічний код спирається на природні зв'язки видимої форми з фізичними процесами, в яких вона, так чи інакше може брати участь” [12, с. 83]. Очевидно, що під фізичними процесами маються на увазі “взаємовідносини реальних або уявних силових полів” (означуване), але не до кінця зрозумілим є вираз “природні зв'язки”. Якщо це не є зв'язками конвенційного типу, то це можуть бути зв'язки, що

базуються на принципі подібності або вмотивованості між означаючим та означуваним.

Що таке вмотивованість? Які знаки можуть вважатися вмотивованими? В одній зі своїх робіт Л. Чертов дає відповідь на це питання. Аналізуючи проблему того які з принципів загальної семіотики можуть бути творчо використані в семіотиці простору дослідник приходить до висновку, що це ніяк не може бути один з базових постулатів семіології Ф. де. Сосюра – принцип довільного, немотивованого зв'язку між означаючим та означуваним [12, с. 41]. На противагу знакам мови, знаки що використовуються в семіотиці простору є вмотивованими. При цьому, різниця між вмотивованим та немотивованим визначається так як це робив і швейцарський мовознавець. Для останнього ж “означаюче *немотивоване*, тобто довільне по відношенню до означуваного, з яким у нього немає в дійсності ніякого природного зв'язку” [10, с. 80]. Що таке вмотивованість Ф. де. Сосюр не визначає, проте з подальшого контексту є зрозумілим що під цим мається на увазі саме протилежне значення: вмотивований знак характеризується принципом подібності між означаючим та означуваним, між якими існує природний зв'язок. Таким чином, можна з упевненістю сказати, що немотивованість чи вмотивованість цілковито залежні від наявності чи відсутності між означаючим та означуваним природного зв'язку

Важливо також відзначити те, що у якості прикладу вмотивованих знаків Ф. де. Сосюр називає символ, а для Л. Чертова такими є також сигнали та індекси.

На нашу думку, така позиція російського дослідника викликає певні зауваження, які стосуються ідеї про наявність схожості між означаючим та означуваним таких видів знаку природного зв'язку.

Своєрідним підтвердженням протилежної позиції є всі ті конкретні приклади сигналів та індексів, які ми зустрічаємо в літературі з семіотики. Зрозуміти що виражає індекс (стрілка-вказівник, калюжа, дим) є можливим лише тоді коли мене це навчили, тобто на основі конвенційного коду. Жодної подібності між стрілкою-вказівником та маршрутом, на який вона вказує, між калюжею та дощем, як її референтом, між димом та вогнем не існує. Саме про це недвозначно говорить Ч. У. Моріс коли стверджує, що “індексуючий знак не характеризує свій денотат (за виключенням того, що приблизно вказує його просторово-часові координати) і не повинен бути схожим на те, що він позначає” [5, с. 65–66]. Як також вказує У. Еко аналізуючи пірсівську класифікацію знаків важливою особливістю індексу є те, що

він притягує увагу до свого об'єкта при посередництві сліпого імпульсу [14, с. 119].

Те ж саме стосується і сигналу. Електрична лампочка, як вираження інформації стосовно рівня води в дамбі, з відомої комунікативної моделі У. Еко [14, с. 35–47], не може мати природного зв'язку зі своєю інформацією, а шкільний дзвінок з інформацією про закінчення уроку. Безперечно ці приклади далеко не вичерпують всі можливі варіанти сигналів, які за своєю природою є світловими, звуковими, тепловими, електричними і т.д., проте вказують на головне: зв'язок між символом та референтом у такого типу знаків базується лише на конвенційній основі, як культурно обумовлений. Таким чином є очевидним, що ні індекс ні сигнал не можуть вважатися вмотивованими знаками.

Проте не потрібно забувати, що є ще один тип знаку в якому також означаюче та означуване перебувають у природному зв'язку, а саме, іконічний знак. Все це підтверджується навіть класичним визначенням Ч. Моріса де він проголошує, що іконічний знак “знаходить в собі самому якості якими повинен володіти його об'єкт як денотат” [5, с. 66]. Іншими словами, означаюче такого знаку повинне володіти певним комплексом якостей того об'єкту, який ним позначається.

Ми вже знаємо, що У. Еко вважав що знак в архітектурі позбавлений референта і має лише референцію/означуване. Не зважаючи на те, що Л. Чертов не розглядає це питання воно імпліцитно міститься в його концепції і в основному перетинається з поглядами італійського дослідника. Так, на роль референта/об'єкта ніяк не можуть претендувати ні функції предметно-функціонального коду ні соціальні властивості соціально-символічного. Але ту ж саму ситуацію ми маємо і з архітектонічним кодом: “моторні образи діючих у просторі сил” максимально можуть претендувати на референцію/означуване або навіть конотативне значення і ніяким чином не на статус референта/об'єкта. Проте нам не потрібно забувати, що Л. Чертов користується сосюрівською моделлю знака в якій проблеми референта чи об'єкта просто не існує, оскільки тут йдеться про зв'язок “акустичного образу” (означаючого) з “поняттям” (означуваним).

Варто також пригадати, що для швейцарського лінгвіста є лише один знак в основі якого лежить природний або вмотивований зв'язок це – символ. Так само, на нашу думку, про символічні відношення є сенс говорити і тоді коли ми аналізуємо приклади архітектонічного коду. Так, вузький витягнутий коридор цілком може символізувати відчуття стисненості, а форма кулі відцентрову силу. Певним додатковим аспектом на користь саме такого розуміння є і відзначена ро-

сійським дослідником субстанційна складова архітектонічного коду [12, с. 79]. На жаль, якогось чіткого визначення, що саме мається на увазі під цим доволі широким терміном в роботах семіотика ми не знаходимо і в подальшому проблема субстанції в межах знаків семіотики простору та архітектури повинна стати предметом окремого дослідження. Якщо ж припустити, що одним з варіантів субстанції може бути маса, то вмотивованість зв'язку між знаком-носієм та референцією стає більш зрозумілою, оскільки остання дійсно може створювати відчуття тиску, пружності та сили.

Своєрідним доповненням на користь символічної природи архітектонічного коду є особливості його рецепції відзначені дослідником Так, “положення тіла в просторі *переживається*”, “Випукла форма кулі створює *відчуття* переваги внутрішніх сил над зовнішніми”, “Довгий витягнутий коридор, створює *відчуття* здавленості” (курсив наш – П. Х.) [12, с. 80–81].

При цьому не потрібно виключати те, що саме таке значення є до певної міри культурно обумовленим і в іншій ситуації це можуть бути, наприклад, відношення різноманітних енергій чи ієрархій. Можливо, що інтерпретація виражальних засобів просторової семіотики через відношення сили настільки тісно укоренилася в європейській культурі, що виглядає як повністю вмотивована. Більш-менш вичерпну відповідь на це питання може дати лише широке компаративне дослідження відношення між означаючими та означуваними в межах архітектонічного коду в різноманітних культурах та часових пластах.

Висновки. Підсумовуючи відзначимо наступне: а) між означаючим та означуваним знаку архітектонічного коду існують складні відношення, що базуються на взаємозв'язку вмотивованих та конвенційних чинників; б) важлива роль належить знаковому носію/означаючому, який може суттєво впливати на процес конституювання значення; г) важливим аспектом рецепції такого коду є складне поєднання чуттєвого та раціонального; д) завдяки таким особливостям архітектонічний код суттєво зближується з такими знаковими системами мистецтва як художній образ та символ.

Література

1. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма / Ч. Дженкс / пер. с англ. А. В. Рябушина, М. В. Уваровой ; под ред. А. В. Рябушина, В. Л. Хайта. – М. : Стройиздат, 1985. – 136 с., ил.
2. Лінда С. М. Структура “архітектурного знака” та “архітектурного тексту” в семіотичному аналізі об'єктів історизму / С. Лінда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Architektura/2012.../03.pdf

3. Маркузон В. Ф. О закономерностях развития и семантике архитектурного языка / В. Ф. Маркузон // Архитектура СССР. – 1970. – №1. – С. 46–53.
 4. Маркузон В. Ф. Семиотика и художественные проблемы предметно-пространственной среды / В. Ф. Маркузон // Эстетические проблемы дизайна. – М. : 1978. – С. 50–58.
 5. Моррис Ч. Основания теории знаков / Ч. У. Моррис // Семиотика: антология. – М. : Академический проект, 2001. – С. 45–97.
 6. Осиченко Г. О. Семіотичні механізми архітектури як складові естетичного сприйняття / Г. О. Осиченко // Містобудування та територіальне планування. – 2011. – №42. – С. 258–264.
 7. Ревзин Г. И. Семиотика в архитектуроведении : проблемы взаимоотношения с другими научными парадигмами / Г. И. Ревзин // Теория архитектуры : сб. науч. трудов. – М. : ЦНИИПградостроительства, 1988. – С. 56–64.
 8. Россинская Е. И. Новые методы анализа выразительности архитектуры / Е. И. Россинская. – М. : ЦНИИТИА, 1981. – 48 с.
 9. Сомов Г. Ю. Знаковые системы как объект науки: модели “глобальной семиотики” и другие модели для построения семиотики архитектуры / Г. Ю. Сомов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gsomov.com/sign-systems-as-object-science-models-global-semiotics-and-other-models-for-architecture>
 10. Соссюр Ф. Курс общей лингвистики : пер. с фр. / под ред. и с примеч. Р. И. Шор. – Изд. 3-е, стереотип. / Ф. Соссюр. – М. : КомКнига, 2006. – 256 с.
 11. Стародубцева Л. В. Архітектура постмодернізму : Історія. Теорія. Практика. Посібн. для студ. / Л. В. Стародубцева. – К. : Спалах, 1998. – 208 с.
 12. Чертов Л. Ф. Знаковая призма. Статьи по общей и пространственной семиотике. / Л. Ф. Чертов. – М. : Языки славянской культуры, 2014. – 320 с.
 13. Шліпченко С. Ю. Архітектурні принципи постмодернізму / С. Ю. Шліпченко. – К. : Всесвіт, 2000. – 240 с.
 14. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко. – СПб. : Петрополис, 1998. – 432 с.
 15. Krampen M. Meaning in the Urban Environment / M. Krampen. – Routledge : Reprint edition, 2011. – 384 p.
 16. Preziosi D. Architecture, Language and Meaning : The Origins of the Built World and its Semiotic Organization / D. Preziosi. – De Gruyter Mouton, 1979. – 136 p.
- Отримано 10.04.2016

Summary

Khrapko Pavlo. The Problem of meaning in the semiotics of space of L. Tchertov.

One of the main aspects the semiotics of Russian scientist L. Tchertov was analyzed in the given article. The author's aim is to show basic facets of problem of meaning of architectural code of the semiotics of space.

The study begins through comparative analyses with the semiotics of architecture of U. Eco. The special attention is paid to denotation meaning and connotation meaning (U. Eco) architectural, object-functional and social-symbolical codes (L. Tchertov). The author determines, on the one hand common features between denotation meaning and object-functional code, and on the other hand between connotation meaning and social-symbolical code. The special status has architectural code. It is based on its synthetic nature that one allows to use few analytic codes as its structural material. The relationships in the framework of elements/signifiers are very important for constitution of meaning also.

Problem of meaning is likewise closely connected with following factors: a) the ambiguous character of signs of architectural code that is caused problems in defines species of them; b) the complex relationship links signifier and signified that include motivated and conventional aspects which combine in the nature of this relationship; c) important function material (substance) component of signs-vehicle which influences on process constitution of meaning; d) the reception signs of this kind has got complex rational and sensitive character; e) such approach allows to see the signs of architectural code like images and symbols of the art.

Keywords: *signifier, signified, sign, code, semiotics of space, semiotics of architecture, semantic, syntactic.*

УДК 392:502.175(477)(043.3)

Анжеліка ШЕВЕЛЬ

ПОГЛЯД НА ТЕХНІКУ В АСПЕКТІ ДУХОВНОСТІ ЛЮДИНИ

Розглянуто роль техніки в сучасному суспільстві з позитивної і негативної точки зору. Досліджено зміни, які створює техніка в природі та в житті людини. Визначено протиріччя між технічною суттю буття людини і духовністю, між потребами, які породжені технікою і невмінням сучасної людини знайти гармонійне їх вирішення.

Ключові слова: *відповідальність, виробництво, духовність, здоров'я, зло, науково-технічний прогрес природа, техніка, філософія техніки.*

Постановка проблеми. В умовах техногенного суспільства та тотального панування технократизму як способу організації життєдіяльності людини і суспільства феномен техніки з плином часу все більше привертає увагу науковців, філософів, політиків. Ставлення до техніки різне, проте можна сказати з впевненістю – вона стала тим чинником, який визначає сьогодення і формує майбутнє людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. О. Алієва, характеризуючи місце техніки у сучасному суспільстві, відзначає, що для людини сферою її життя стало технічно освоєне середовище. Техніка міцно вкорінена не тільки ззовні, але й всередині людської істоти. Техніка є специфічно властивим людині феноменом матеріального світу, своєрідним виразом людської сутності. Історія техніки є матеріалізована історія людства і навпаки. Без світу техніки неможливе сучасне існування людської спільноти. Технічне оточення є для людини першим “природним” середовищем її фізичного буття [1, с. 2].

Людина у своїй діяльності спрямована на перетворення навколишнього світу. Саме у такий спосіб створювалася “друга природа”. Ви-